

שיעורי הגר"א עוזר שליט"א

בענין:

פסוק 'מחובר'
בסכין של שחיטה

- קפ"ה -

גמסר בש"ק פרשת וירא ה'תשע"א

נכתב בידי הרב יוסף בן ארזה שליט"א
עימוד: תמנתי עיצוב גרפי

בליל שבת פרשת תולדות יהל השיעור בשעה 9:00 בערב ויהיה בענין:

'המוזכר דבר שלא בא לעולם ונשבע עליו'

בברכת התורה
המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה לתמנתי:
timnal@zahav.co.il

בענין פסול 'מחובר' בסכין של שחיטה (וגדרי 'מחובר' ו'תלוש')

בכלל 'נכסי דנידי' הוא, ואולם בדיני איסור והתר לא אכפת לן בשם הנכס אלא אם הוא 'תלוש' או 'מחובר', וסו"ס מחוברים הם.^א

וא"כ הרי נסתלקה תלונת הגרעק"א, כי אמנם בדיני ממונות יש חילוק בין אדם שהוקש לקרקע ובין בהמה שהיא כמטלטלין, אבל לענין סכין שחיטה לא תליא בשם 'קרקע' אלא אם הסכין 'תלושה' דומיא דמאכלת או 'מחוברת'. ומוכרח מזה דפסול 'מחובר' בציפורן אינו מצד מחובר לקרקע אלא משום מחובר לדבר הפסול לשחיטה, דכיון שהגוף כולו - בין של אדם בין של בהמה - אינו כשר לשחיטה שהרי אינו 'מאכלת' ואנו דנים רק על הציפורן, א"כ הואיל ומחוברת היא לגוף הפסול לשחיטה הרי היא בכלל 'מחוברת'. [ודוקא ציפורן המחוברת לגוף חי, אבל מחוברת ליד תלושה וכד' אין הציפורן השוחטת טפלה ליד אלא אדרבה יש לנו לדון את הציפורן כסכין והיד משמשת כידידת שלה - ע' יו"ד ו'ג].^ב

ונראה עתה כמה ענינים המתבארים לנו בהבחנה זו, ובדרך הילוכנו נעמוד על הבחנות נוספות בכללות הך ענינא; בגמרא שבת (פא) אמר אביי פרפיסא (עציץ נקוב) המונח על גבי קרקע והניחו בשבת על גבי יתדות, חייב משום תולש. ופירשו רש"י ו"תוס' ד'חייב' לאו דוקא אלא מדרבנן אסור, דהא קיימא לן עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות, הגדל בו חייב בתרומות ומעשרות - הרי שנידון כקרקע אף בהיותו מוגבה וא"כ אין בהגבתו מלאכת 'קוצר' מדאורייתא. וכבר עמדו האחרונים על דברי הרמב"ם (שבת ח"ד) שנראה מפשט דבריו שחייב חטאת ממש [שהרי הקדים בתחילת הל' שבת שכל מקום שיכתוב 'חייב' הוא חיוב דאורייתא]. ויש שכתבו שלדעתו כל מיעוט היניקה בכלל 'קוצר' הוא (כן הובא בספר דבר אברהם ח"א כה מהגר"ם מפוניבז. וע' דברי יחזקאל ואכ"מ). והגר"ם סולוביץ'ק תירץ (בחדושי הגר"ם פ"ח משבת, והובא בחדושי הגר"ם על הש"ס) שיש להבחין בין נידון הצמח כ'גידולי קרקע' ובין הנידון אם הוא 'מחובר לקרקע', וסובר הרמב"ם שעציץ נקוב שע"ג יתדות חשיב גידולי קרקע שהרי גידולו של הצמח הוא מחמת היניקה מהקרקע הלכך הקרקע נחשבת מקום גידולו, אבל אין היניקה מחשבתו כ'מחובר', הלכך לענין חיוב מצוות הארץ סגי ב'גידולי קרקע' הגם שאינו מחובר, אבל סו"ס הוי 'תלוש' ולכן המגביה בשבת עציץ נקוב מהקרקע נחשב תולש את המחובר מדאורייתא. וכבר קדמו אביו הגר"ח בחילוק זה (כמובא במכתב הגר"ח שבסו"ס שיעורי הגר"ם והגר"ד).

ובזה פירש הגר"ם את הנראה מדברי הרמב"ם (טומאת אוכלין ב,ט ובפיה"מ עוקצין ב,ט) שקישות הגדלה בעציץ שאינו נקוב ויצאה חוץ לעציץ - מקבלת טומאה כדין דבר התלוש, כי אמנם כשיצא החוצה הרי גדל מאורא ונחשב כגידולי קרקע לענין מצוות התלויות בארץ, אבל אין יניקת האויר מחשבתו 'מחובר' לקרקע, הלכך מקבל טומאה. והראה שתלוי הדבר בשתי גירסאות בתוספתא (פ"ב דעוקצין) בעציץ נקוב המונח ע"ג יתדות, האם יש

א וכחילוק זה איתא בחו"א זרעים ליקוטים ג,א - אלא שהבחין בין עומד לתלש שעדיין יש לו יניקה ובין אם פסקה החיות שאינו עומד בשום קשר יניקה עם האילן. וע' בספר תפארת יעקב חולין טו: בעיקר הבחנה זו בסכין שחיטה.

ב ושאינו גט שכשר בכל ספירת דברים ואין צריך 'ספר' דוקא (גטין כא:) לכך העבד בכללותו כשר לכתוב עליו ושייכת בו נתינה, משא"כ לענין שחיטה אין הגוף החי בכלל 'מאכלת'. ומכלל הדברים למדנו שהשוחט בקרומית של קנה העומדת ליקצץ או בציפורן העומדת ליגזו שחיטתו פסולה אף לר"מ דמ"מ 'מחובר' הוא, הגם שבדיני ממונות דינה כמטלטלין.

א תנן פ"ק דחולין (טו): אין שוחטין בציפורן, ומפרשינן טעמא בגמרא (טז. יח.) משום שאין שוחטים במחובר. ודרש רבי מדכתיב ויקח את המאכלת לשחוט [ופירשו התוס' דדרשינן מדכתיב 'ויקח' משמע תלוש, כמאכלת הנלקחת ומיטלטלת ביד]. וכן פסק בשלחן ערוך (יו"ד ו,ב) שהשוחט במחובר פסול, אלא שהוסיף 'מחובר לגוף, כגון צפורן וכן המחוברין בהמה'. ותמה הגרעק"א (בגליון השו"ע שם ובתשובה ח"א נא) מנין לפסול מחובר לבהמה, הלא לפי מה שנקט הש"ך (בחו"מ צה) לעיקר דאדם אתקש לקרקע אפילו בן חורין [כרש"י קדושין ז. ולא כהתוס'] א"כ יש לומר דמתניתין לא פסלה אלא באדם השוחט בציפורן או בציפורן חברו דהויא מחוברת ל'קרקע', משא"כ בהמה דאינה כקרקע מנין שציפורן המחוברת לה פסולה.

אכן כדברי השו"ע משמע מלשון רש"י (חולין יח.) שכתב גבי ציפורן מחוברת - 'לבעלי חיים', משמע במחוברת בין לאדם בין לבהמה. אכן צריך טעם מנלן הא, דלמא דוקא באדם פסול משום דהויא כמחוברת לקרקע, אבל לא לבהמה.

וכבר האירו עינינו רבותינו המאיר לעולם (ה) והאור-שמח (גירושין א,ו) שיש להבחין בין שתי חלוקות; ישנם דינים התלויים בשם 'קרקע' ו'מטלטלין', וישנם דינים התלויים בשם 'מחובר' ו'תלוש'; כל דיני ממון, שבועת הדיינין ואונאה וכד' תלויים בסוג הנכס, אם הוא בכלל נכסי דלא נידיי דהיינו קרקעות או בכלל נכסי דנידיי - מטלטלין, ואילו בדיני איסור והתר ['הענין הדתי' כלשון האו"ש] הקובע הוא בהיות הדבר 'מחובר' או 'תלוש' ולא בשם 'קרקע' או 'מטלטלין'. ואין הגדרות אלו מקבילות: יש 'קרקעות' שהן תלושים כגון עבדים שהוקשו לקרקעות, שאעפ"י שדינם כקרקע לכל דיני ממונות מ"מ אינם בגדר 'מחובר', דאף שהקישם הכתוב להיות כ'אחווה', היינו רק לזה שהעבדים בתורת 'נכס' נחשבים כקרקעות, אבל אין לזה ענין כלל לדיני התורה התלויים בשם 'מחובר'. ובוה פירש האו"ש הטעם המובא ברשב"א (גטין כא.) שלכך אין כותבין את הגט על המחובר לקרקע, דכתיב 'ונתן בידה' - דבר הניתן ביד. וקשה א"כ מ"ט כשר לכתוב גט על העבד [אם נותן לה את כולו, כדתנן בגטין יט.], הלא באונאה ממעטינן מ'או קנה מיד עמיתך' עבדים שאינם ניתנים מיד ליד כקרקעות (וכבר הקשה כן הריטב"א גטין כא:) וה"נ כיון דעבדים הוקשו לקרקעות היאך כותבים גט עליהם - אך אמנם לענין סוג הממון נבחן העבד כקרקעות, אבל לענין איסורין לא אכפת לן כלל במהות העבד כ'נכס' אלא ההבחנה היא בין תלוש למחובר הלכך כיון דהעבד תלוש הוא כשר לכתוב עליו.

ומאידך יש דברים שדינם כ'מטלטלין' לענין סוג הממון ומ"מ הם בכלל 'מחובר'; ענבים העומדות ליבצר, לדעת רבי מאיר (בשבועות מג.) כבצורות דמיין ונשבעים עליהן ויש בהם דין אונאה כמטלטלין, ונישומים כמטלטלין (סנהדרין טו). ומ"מ כתבו התוס' (שם ובב"מ ק:) שהתולשן בשבת חייב משום 'קוצר'. ואמנם ודאי הדין כן, דהא זו היא קצירה הרגילה - קצירת דבר העומד ליקצר [וכך היתה קצירת סממנין במשכן. תוס' שבועות מג.], מ"מ גדר הדבר בעי פירושא, הלא לר"מ חשיבי כמטלטלין ולא כקרקע - וכתב המאירי-לעולם כי אמנם בדיני ממונות שדינים על סוג הנכס נידונים הם על שם סופן כשאר דבר המיטלטל, וכל העומד ליבצר

שאינה נאסרת בקבר המת - הרי שתלוש ולבסוף חיברו חשוב תלוש, וא"כ מדוע לענין שחיטה כתב הרא"ש דחשבינן ליה כמחובר.

אך נראה שיש להבחין בין הנידונים, דהנה בע"ז (מו.) פליגי אמוראי באבני הר שנידלדלו מאליהן, האם נאסרים כדין תלוש, אם לאו. וטעמא דאינן נאסרות מבוואר שם משום שאין בהן תפיסת יד אדם. ופירש בקה"י (ע"ז יז) שיסוד השאלה הוא האם האיסור תלוי בשם 'תלוש' או 'מחובר' והרי האבנים שנידלדלו אינן מחוברות [וכמו דמדמי הגמרא שם דין ביצה שנולדה ולא זקפוה, שדינה כאבנים שנידלדלו], או דלמא האיסור תלוי במה שיש בדבר תפיסת יד אדם, והא ליכא. וא"כ נמצא שלפי מה שפסק הרמב"ם (עכו"ם ח,ב) באבני הר שנידלדלו דאינן נאסרות, מוכח דבתפיסת יד אדם תליא מילתא. וא"כ הרי לא קשה על הרא"ש מידי, דתלוש ולבסוף חיברו נהי דחשיב 'מחובר' שעל כן פסול בסכין שחיטה, אבל סו"ס יש בו תפיסת יד אדם שהרי האדם הוא שבנאו בקרקע - לכן מובן שהמשתתחה לבית אסרו. תדע, שהרי אריו"ח (בע"ז נד) שאם חפר בקרקע בורות שיחין ומערות לעכו"ם - אסרה, והיינו משום שיש בה תפיסת יד אדם. וה"ה לענין קבר המת, דהא ילפינן (בסנהדרין מז): להא דקרקע עולם אינה נאסרת מדכתיב 'וישלך את עפרה על קבר בני העם' - מ'קיש קבר בני העם לע"ז, וא"כ הלא גדר אחד לשניהם, דתליא בתפיסת יד אדם ולא דוקא בגדר 'מחובר' או 'תלוש'.

ועתה נעיין בשיטת הרמב"ם. הנה פסק (עכו"ם ח,ד) שהמשתתחה לבית אסרו, ומאידיך פסק (מעילה ה,ה) שהדר בבית של הקדש לא מעל שאין מעילה במחובר - הרי דחשיב הבית כמחובר הגם שלענין ע"ז נאסר. וכבר עמד על כך הכס"מ שם. ופירש הגר"מ סולוביץ'יק (בהל' עכו"ם שם) דלא קשיא, דלעולם הבית חשוב כמחובר ולכן אין מועלים בו, ומ"מ בע"ז נאסר משום דבתפיסת יד אדם תליא מלתא - וכבהחנה האמורה.

אכן בשיטת הרמב"ם לכאורה אין בתירוץ זה להעלות ארוכה, שאם אמנם עצם חילוק זה שבין ע"ז למעילה יתכן לאמרו וכדמוכח מהרא"ש כנ"ל, מ"מ הלא דעת הרמב"ם שסכין תלוש ולבסוף חיברו כשר לשחוט בו, הרי ס"ל דדינו כתלוש וא"כ אמאי פסק דהדר בבית לא מעל, הלא הבית הוא תלוש ולבסוף חיברו.

אך לפי האמור ניחא, דנהי דתלוש ולבסוף חיברו נקט הרמב"ם דינו כתלוש, אבל לענין שם הנכס י"ל דחשיב 'קרקע', שהרי כאמור אין שני הגדרים הללו תלויים זב"ז. והרי ייסוד רבותינו האחרונים (חדושי הגר"ח מעילה ח; שער"י ג,כג; או"ש שבת א,ח ועוד) דמעילה גדרה כגדר גזילה מן ההדיוט [ונתבאר אצלנו באריכות¹ ראיות רבות לדבר], הלכך לענין מעילה נבחנים הנכסים כמו בכל דיני ממונות ועל כן אף תלוש ולבסוף חיברו חשיב 'מקרקעין' הן לענין גזילה מן ההדיוט הן לענין מעילה בהקדש. משא"כ לשאר הלכות דתליא בשם 'מחובר' ו'תלוש' י"ל דתלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש [וכבר בזה הגר"מ סולוביץ'יק בהל' מעילה].

והוכחה גדולה לזה - מדין עבדים, שמבוואר בגטין (לט) שאין מועלים בעבדים מאחר ודינם כמקרקעי, והרי יש להם גדר 'תלוש' [וכדמוכח מגט הכתוב על העבד וכנ"ל] - הרי דענין

¹ ומשם אין הוכחה גמורה, ד"א דאינו אלא מדרבנן (עפ"י לבוש) או מהלכה (ע"ש בריטב"א וע' בשו"ת חת"ס י"ד שלה). אך לכאורה יש להוכיח מדתנן (בע"ז מוה.) 'זמני מה אשירה אסורה [והלא מחוברת היא] - מפני שיש בה תפיסת יד אדם וכל שיש בה תפיסת יד אדם אסור' - מ' דתפיסת יד אדם לחוד אסרת. ומוזה נראה שאף אם ננקוט באבני הר שנידלדלו לחומרא (כמו שנקטו הר"ף והראב"ד והר"ן), זהו משום דס"ל דבעינן תרתי להתירא, מחובר וא"כ תפיסת יד אדם, אבל כל שיש בו תפיסת יד אדם לכ"ז נאסר אף אם מחובר.

בו תורת הכשר לקבלת טומאה כמו דבר תלוש או נידון כמחובר לקרקע. וכנראה גרסת הרמב"ם שמכשיר, שלא כגרסת הר"ש (עוקצין ב,י). וזוהו הלכו הראשונים לשיטתם במגביה עציץ בשבת ע"ג יתדות, האם נעשה בכך תלוש אם לאו.²

והנה התוס' בגטין (ז סע"ב) הוכיחו שיטתם שהעציץ שע"ג יתדות נידון כמחובר והמגביה מהקרקע בשבת פטור, מהא דכותבים פרוזבול על עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות (ע"ש לז). ולשיטת הרמב"ם שהמגביה חייב משום דחשיב תלוש כנ"ל, צריך באור הלא פרוזבול אינו נכתב אלא אם יש קרקע ללווה והלא העציץ המוגבה לא חשיב 'קרקע' לשיטתו.

וכבר הרגיש הגר"מ סולוביץ'יק דלפי מהלכו ברמב"ם לא נתישבה קושיא זו, וכתב שאכן הרמב"ם לא פסק כהסוגיא בגטין שכותבים פרוזבול על עציץ שע"ג יתדות, ואמנם הרמב"ם השמיט דין זה - וכשיטתו שאין זה 'מחובר'. אך נראה שקשה לומר כן שיפסוק כנגד גמרא מפורשת שלא מציינו בה מחלוקת. ואי משום השמטת הרמב"ם - לא איריא, שהרי אין זה מאמר מפורש בגמרא אלא אוקימתא שפירשו בגמרא הא דתני הלל 'אין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב בלבד' והקשו הלא איכא מקומו, ותיירצו דמנח אסיכי. וממילא שמענין מינה הלכה שאף עציץ המוגבה נידון כקרקע, ועל כן לא הביא הרמב"ם דין זה כיון שאינו מפורש כמאמר לעצמו אלא דממילא שמענין לה מאוקימתא דברייתא. וכן דרכו בכמה מקומות שאינו מביא כל כגון זה שאינו מפורש.³

אך לפי ההבחנה הנ"ל שבמאיר-לעולם ובאו"ש אתי שפיר גם קושיא זו, שאף על פי שעציץ נקוב המונח ע"ג יתדות אינו בגדר 'מחובר' לענין שבת וטומאת אוכלין, אך לענין דין קרקע לכתובת פרוזבול שייסודו בדיני ממונות י"ל שנכס זה מוגדר כ'קרקע', וכדוגמת עבדים שהוקשו לקרקעות הגם שאינם 'מחוברים' כנ"ל, והכי נמי אעפ"י שהעציץ תלוש מהקרקע מ"מ יש עליו שם קרקע לענין ממונות.⁴

ב) והנה בחולין שם בעי רבא תלוש ולבסוף חיברו כגון סכין שחיברה בכותל, מהו לשחוט בו. ולא אפשרי. ופסק הרמב"ם ועוד ראשונים שכשר, דחשיב 'תלוש'. וכ"פ בשלחן ערוך (יו"ד ו,ב), ואילו הרא"ש פסק להחמיר. והובאו שתי הדעות בטור יו"ד שם. והקשה הדרישה ממה שנקטו הרא"ש והטור בשני מקומות דתלוש ולבסוף חיברו חשוב כתלוש; לענין המשתתחה לבית שאסרו (יו"ד קמה), ולא חשיב כקרקע עולם שאינה נאסרת [אלהיהם על ההרים' - ולא ההרים אלהיהם], והלא בית הוי תלוש ולבסוף חיברו. וכן לענין קבר בנין שנאסר בהנאה (שם שסד), שלא כקרקע עולם

² וכן נקט בקהילות יעקב (ורע"ם כה), שלדעת הרמב"ם עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות הוי כתלוש [אלא שהוא נקט שאף בתר"מ דינו כעציץ שאינו נקוב, ורק לענין ערלה שאני דא"צ שידגל בקרקע]. וא"ש דיוק לשון הרמב"ם (כלאים ה,ג) גבי המעביר עציץ נקוב בכרם, 'אם הניחו תחת הגפן ונשתתה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאתים הרי זה קידוש' - ומשמע שבאורי לא, וי"ל כסברא שבפנים, שאעפ"י שיונק אינו מחובר לקרקע ולא חשיב 'שדך' לא תורע כלאים.

³ ובקה"י (ורע"ם כה,ב) פירש לפי שיטתו שדין עציץ נקוב ע"ג יתדות - אפילו בעפר הארץ - תלוי בפלוגתא דרבי יהודה וחכמים, והברייתא לענין פרוזבול כחכמים אבל הרמב"ם שפסק כר"ל לא נקטה להלכה.

⁴ ועדיין ילה"ע מדוע השמיט גופא דברייתא דאין כותבין פרוזבול אלא על עציץ נקוב [וזה קשה אף לדרך הגר"מ, דסו"ס מתקיים הן דינא בעציץ המונח על הקרקע], וקשה לומר שסמך על מה שידענו ממקומות אחרים שהגדל בעציץ נקוב דינו כגדל בקרקע, דאכתי יש חיידוש בכך שהעציץ נידון כקרקע.

⁵ וי"ל ע"כ במה שכתב הרמב"ם (מכירה ג,טו עפ"י הסוגיא בגטין) שהורעים שבעציץ נקוב נקנים בחוקה ולא במשיכה 'שהורעים שבעציץ נקוב זרועים הם בארץ וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע', ולכאורה לפי הגר"ח והגר"מ צריך להעמיד דברי הרמב"ם בעציץ המונח על הארץ דוקא, הלא עציץ מוגבה חשיב 'תלוש'. אך לפי האמור שמא י"ל שאף במנוח ע"ג יתדות חשיבי הורעים 'קרקע' לענין דיני ממונות הגם שאינם 'מחובר'. [ולשון 'מחובר' ברמב"ם י"ל דקאי על חיבור הורעים לקרקע' שבעציץ].

ועדיין צ"ע, הלא מבוואר ברמב"ם שם שהעציץ בלא הורעים נקנה במשיכה ולא בחוקה, הרי דאין דין 'קרקע' לעציץ עצמו אלא לזרעים, ואילו לענין פרוזבול סתמא דמלתא אין חילוק אם יש צמחים בעציץ אם לא. ומוזה נראה לכאורה כמו שצדד המאירי (בגטין ז) דגבי פרוזבול הקילו.

מעילה תליא בשם 'מטלטלין' ו'קרקעות' ולא בשם 'תלוש' ו'מחובר'.

[נמצוינו למדים כללא דמלתא בשיטת הרמב"ם: שם 'מחובר' תליא בהוית החיבור ויצירתו, דכל שנתחבר הדבר מתולדתו בידי שמים חשיב 'מחובר' וכל שמתחילת הויתו לא נתחבר - הוי 'תלוש', שעל כן תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש ומאידיך ענבים העומדות ליבצר חשיב מחובר. ואילו לענין דיני ממונות תליא בחלות שם הנכס וחשיבותו בהויה ולא אכפת לן ביצירת החיבור, הלכך תלוש ולבסוף חיברו אזלינן בתר השתא ודינו כ'קרקע', וכן ענבים העומדות ליבצר נבחנו על שם יעודם הקרוב וחשיבי מטלטלין].

אמנם אף לולא תירוץ זה, יש לדון ליישב שיטת הרמב"ם באופנים נוספים. דרך אחת - אם כי דרך רחוקה היא ומחודשת טובא - לקיים תירוץ הגר"מ הנ"ל דשאני ע"ז שהבית נאסר אעפ"י הוא מחובר משום דתליא תפיסת יד אדם, משא"כ במעילה. והקשינו מסכין שחיטה דתלוש ולבסוף חיברו להרמב"ם הוי תלוש, אך אולי יתכן לדון שאף גבי סכין של שחיטה תליא בתפיסת יד אדם ולא בשם 'מחובר', שעל כן סכין שחיברה לכותל כשרה לשחיטה. ונמצא לפי"ז דלעולם חשיב 'מחובר' שעל כן אין מעילה בבית, אלא שלענין ע"ז ושחיטה סובר הרמב"ם דסו"ס כיון שיש בו תפיסת יד אדם, נאסר בע"ז דלאו דומיא ד'הרים' והוכשר לשחיטה דדמי ל'מאכלת'.

וסייע לחידוש גדול זה, מדברי הר"ן בע"ז (בדף כ: בדפי הרי"ף וכן בחדושי הר"ן מח). שמפרש שיטת רש"י (שם מזו). דאילן שנטעו יחור הרי הוא כתלוש ואם עבדוהו נאסר, ורק אם זרע גרעין וממנו גדל האילן - לא נאסר [והתוס' חולקים וסוברים דלעולם נחשב כמחובר משום שמשריש], וכתב הר"ן שזוהו שכתב רש"י בחולין גבי תלוש ולבסוף חיברו בסכין שחיטה, שקנה שנטעו אדם הוי תלוש ולבסוף חיברו. והשוואת הר"ן צריכה באור, הלא נתבאר לעיל שאיסור ע"ז תלוי ב'תפיסת יד אדם' וסובר רש"י שאם נטעוהו שתיל חשיבא תפיסת יד אדם [משא"כ בוריעת זרע, שמתחילת הויתו אין בו שום תפיסת יד אדם], אבל סכין שחיטה דתליא בשם 'תלוש' ו'מחובר' ולא בתפיסת יד אדם, וודאי יש מקום לומר דחשיב האילן מחובר מחמת ההשרשה - ומזה היה מקום לחדש דס"ל להר"ן [בדעת רש"י עכ"פ] שאף לענין שחיטה תליא בתפיסת יד אדם, שעל כן הויה שפיר דאילן שנטעו שתיל כשר לשחיטה.

ובזה היה אפשר להוסיף ולפרש דברי חדושי הר"ן בחולין (טז). לשיטתו בע"ז, דהנה איתא במדרש (ב"ר וירא נו, ו) רב בעא קומי ר' חייא רבה, מנין לשחיטה שהיא בדבר המטלטל - מן הכא 'וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת'. אמר ליה: אי מן ההגדה אמר לך - חזר בו, ואם מן אולפן אמר לך - לא חזר בו, דתני לוי היו נעוצים מתחילתן - הרי אלו פסולין, תלושים ונעצם - כשרים. ופירש בעל נזר הקודש (הובא בעץ יוסף שם), שאם הילפותא היא מ'מאכלת' ולא מהלכה, הלא המאכלת תלושה לגמרי, ומדהכשיר לוי [אליבא דרבי] תלוש ולבסוף חיברו הרי סימן שחזר בו רבי מהך דרשא ופירש 'ויקח את המאכלת' למלתא אחריתי [כפי שדרש ר' חייא בגמרא שם, דזריזותיה דאברהם קמ"ל], אך אם עיקר דינו מהלכה והדרשא אסמכתא בעלמא היא, אין הוכחה שחזר בו ד"ל שנתקבלה ההלכה לפסול רק מחובר, ולא תלוש ולבסוף חיברו. והנה בחדושי הר"ן שם פירש ספקא דרבא ב'תלוש ולבסוף חיברו', האם ילפינן בילפותא גמורה מ'ויקח את המאכלת' ובעינן דומיא דמאכלת שהיא תלושה ממש, או דלמא הילפותא אסמכתא בעלמא ועיקרו מהלכה הפוסלת את המחובר, ועל כן תלוש ולבסוף חיברו כשר דומיא דע"ז דחשבינן ליה כתלוש. והיינו ממש הנידון שבמדרש. והשתא יש לשאול לפי"ז מאי משהו הגמרא ענין זה

לע"ז הלא התם בתפיסת יד אדם תליא מלתא ולא בשם 'מחובר' וכנ"ל - אלא מבואר כמוש"כ הר"ן בע"ז להשוותם, שאף גבי שחיטה נתקבלה ההלכה דתליא בתפיסת יד אדם, וכבע"ז.

אלא שדבר זה מחודש ואינו מסתבר, דודאי פשטא דמלתא דסכין של שחיטה תלוי ב'תלוש' ו'מחובר' ולא בתפיסת יד אדם [וסתמא דמלתא צור וקנה כשרים לשחיטה אף כשלא היתה בהם תפיסת יד אדם, כצור שנידלדל מההר וקרומית של קנה שנעקרה מאליה]. וההוכחות מהר"ן יש לדחותן.

ג עוד יש מקום ליישב שיטת הרמב"ם באופן אחר, דהנה לגבי הנידון של בית אי חשיב תלוש ולבסוף חיברו אם לאו, יש מבוכה גדולה בפוסקים, דהנה לענין דיני ממונות הביא הרמ"א (חו"מ צה) מחלוקת ראשונים אם תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש ונשבעים עליו אם לאו, ותמה הש"ך הלא מבואר בכ"מ בש"ס שדין הבתים כדין הקרקעות, כגון כשדנים לענין שבועה על הקרקעות מובאת הדוגמא מטענות על הבתים, וכן חזקת הבתים היינו חזקת קרקעות וכיו"ב - והלא הבית נעשה בדבר תלוש שלבסוף חיברו. ויעו"ש בתומים ובהגר"א. והש"ך רצה לחלק מחמת קושיא זו בין בית לכותל, דבית שלם חשיב כקרקע, משא"כ כותל אחד יש לו דין 'תלוש ולבסוף חיברו', וכההיא דמתני' דמכשירין (פ"ד שהובא בחולין טז) בכיוון שידחו המים את הכותל דחשיב כתלוש. והפוסקים תמהו על סברתו. [וע"ע בשערי ישר ג, כד].

וביאר הגרא"ק (שו"ת משנת ר' אהרן ח"א כג, ז-ח) שיש חילוק אם דנים על הבית כחפצא בפני עצמו ובין אם דנים עליו כעפר ואבנים; הלא כלפי חלות שם 'בית' מעולם לא היה תלוש אלא מחובר מעיקרו הוא, ורק כשדנים על האבנים והעפר שבו חשיב תלוש ולבסוף חיברו. וכבר קדם כעיקר החילוק בצפנת פענח בסגנון דיליה: לחלק בין הבית כ'חומר' לבית כ'צורה'. הלכך כלפי טומאה וטהרה, כגון בכיוון שידחו המים כותל הבית - נחשב הבית כתלוש, שהרי לענין זה אין משמעות ל'בית' כחפצא לעצמו אלא לחומר שבו, משא"כ לענין תביעת בתים הלא ודאי הנידון הוא על הבית כחפצא לעצמו, דלא סגי בנטילת עציו ואבניו אלא תובע הוא את הבית כמו שהוא - על כן לענין זה נידון הבית כ'מחובר', שהרי תחילת הויתו כ'בית' הוא במחובר.

עפ"י רצה הגרא"ק שם לחדש ישוב לסתירת דברי הרמב"ם לענין מעילה, שהגם שפסק בהלכות מעילה שאין מעילה בבית משום שאין מעילה במחובר, פסק בהלכות ערכין (ו, ל) שהמשכיר בית לחברו וחזר והקדישו הרי זה קדש ואם דר בו השוכר - מעל. והקשו המפרשים הלא אין מעילה בבית (לח"מ שם ומשל"מ מעילה ה, ה). ותירץ דמשכחת לה מעילה בשקדיש להדיא העצים והאבנים של הבית, וכלפיהם הלא נבחן הבית כ'תלוש' ולבסוף חיברו, ובצפנ"ע תירץ על דרך זו באופן אחר].

ולפי זה אפשר לתרץ שיטת הרמב"ם, דלעולם תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש, כגון סכין שנעצה בכותל, ומ"מ הדר בבית לא מעל - כי בתורת 'בית' שדרים בתוכו חשיב מחובר מתחילתו. והא דהמשתחוה לבית אסרו - לא משום שהוא 'תלוש' אלא מפני שיש בו תפיסת יד אדם וכנ"ל.

אכן לפי האמור לעיל בישוב שיטת הרמב"ם, לחלק בין דין מעילה התלוי בשם 'קרקע' ו'מטלטלין' כבדיני ממונות ובין הלכות התלויות בשם 'מחובר' ו'תלוש', אין צורך לחילוק זה שבין הבית לאבניו, וי"ל דלעולם הבית נידון כשאר כל דבר תלוש שלבסוף חיברו, ולכן לענין הכשר זרעים חשיב כתלוש - ורק לענין דיני ממונות שבכל מקום ולענין דין מעילה נחשב הבית כ'קרקעות', דהא לא תליא כלל בשם 'מחובר' ו'תלוש' אלא בסוג הנכס, וכמו עבדים שהם 'תלושים' ובכל זאת נבחנו כמקרקעי.

חשבינן ליה כמטלטלין, ודאי יש בו מעילה. [ואף כי התוס' הנ"ל בסנהדרין (טו) אפשר דס"ל אף בענבים העומדות ליבצר שימעלו בהם לר"מ, ולפי"ז ימצא דלחייב מעילה בעינן רק שם 'מטלטלין' ולא 'תלוש', מ"מ בשיטת הרמב"ם נראה יותר דלמעילה בעינן תרתי, 'מטלטלין' ו'תלוש' ולפי"ז ענבים העומדות ליבצר אף לר"מ אין בהם מעילה].

ד) הנה עד עתה ראינו ארבע הבחנות: האחת, בין 'קרקע' ל'מטלטלין' - בדיני ממון ובמעילה. השניה, בין 'מחובר' ל'תלוש' בדיני איסור והתר, כגון גט וסכין של שחיטה [ולהרמב"ם אפשר גם לענין מעילה]. השלישית, בין 'גידולי קרקע' לגידולי שאינם מן הקרקע - לענין מצוות התלויות בארץ. הרביעית, בין דבר שאין בו תפיסת יד אדם לשיש בו, לענין איסור הנעבד בע"ז [ולהלן יתבאר הבחנות נוספות].

וי"ש לישב בזה שיטת רש"י (בגטין ז:): שזרעים הגדלים בכלי חרס אין צריך נקיבה להתחייב בתרומות ומעשרות, ורק בכלי עץ צריך. והתוס' חולקים וסוברים איפכא, דכלי חרס צריך וכלי עץ אין צריך מפני שמלחח. והביאו התוס' להוכיח משבת (צה:): 'חמש מדות בכלי חרס, ניקב כמוציא משקה.. ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים. ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים' - הרי דבעינן בכלי חרס נקב כמוציא שורש להחשיב הזרעים כמחברים לענין הכשר.

והנה בספר אפיקי ים (ח"ב מג) דקדק בפשט הגמרא 'חמש מדות בכ"ח' דמשמע שכל אותן מדות המנויות שייכי להלכות התלויות בביטול תורת 'כלי', וביותר מבואר כן מהלשון 'ועדיין כלי הוא להכשר בו זרעים', והלא לענין הכשר זרעים לכאורה תליא ביניקה לבדה להחשב כגידולי קרקע, כך לי אם שם 'כלי' עליו אם לאו. והביא מהגר"ח שחקר בדין עציץ נקוב, האם רק הזרעים שבו נחשבים כגידולי קרקע או אף העפר גופיה חשיב כקרקע, ואמר הגר"ח שרק הצמח חשיב כמחובר אבל לא העפר, שרק הצמח הוא היונק מהקרקע [וכ"ה ב'גנזי הגר"ח' סד. והאריך בחקירה זו הגרשז"א (מעדני ארץ שביעית בהוספות ד, ובמנח"ש מ) לענין איסור עבודת הארץ בשביעית ב'עציץ נקוב']. והקשה הגר"ח לפי"ז למה הגדל בעציץ נקוב חייב בתרו"מ מדאורייתא והלא ודאי יונק גם מהעפר שבעציץ דחשיב תלוש וא"כ הרי טבל וחולין מעורבין זב"ז. ומפני כן נטה האפק"י מדברי הגר"ח לומר שאף העפר שבעציץ נידון כקרקע. ואף שהעפר אינו יונק ומדוע יחשב מחובר - ופירש משום שהיניקה 'מחברת' את העציץ לקרקע, אלא שכל עוד יש עליו תורת 'כלי' הרי הוא דבר לעצמו ואינו מתייחס לקרקע, ורק כשניקב כמוציא שורש בטל ממנו תורת 'כלי' לענין זה וממילא חשיב העפר כמונח על הקרקע, והיינו דקאמר 'חמש מדות בכלי חרס' - דבעינן ביטול מתורת 'כלי' כי היכי דהעפר שבעציץ גופיה יחשב מהקרקע. [ויש להוסיף שלענין הצמח גופיה לא יועיל ביטול מתורת כלי להחשיבו כמחובר לקרקע, שהרי נתבאר לעיל בשיטת הרמב"ם דלענין חיוב תרו"מ לא סגי ב'חיבור' אלא בעינן 'גידולי קרקע' וזה נעשה רק ע"י היניקה דגידולו מן הארץ].

אכן כבר הארכנו במק"א להוכיח שחיובי תרו"מ בצמח תלויים רק ביניקה ולא בביטול מתורת 'כלי', דהא לפרש"י אין צריך נקב בכלי חרס אף בעציץ המונח ע"ג יתדות, ולהתוס' אין צריך נקב בכלי עץ - הרי שאף כלי שלם חייב בתרו"מ ולא אמרינן טבל וחולין מעורבין זב"ז. ועל כן מחוורתא כמהלך האחר שכתב האפק"י שם, שהנקב נצרך רק בשביל היניקה, כדי להחשיב הצמח כגדל בקרקע, וכיון שהצמח מתייחס אל הקרקע תו ממילא גם העפר שבעציץ נטפל לצמח ולכן גם הוא גופיה נחשב כמחובר לקרקע. יעו"ש.

אלא שלכאורה יש להקשות על כך, הלא הא דאין מעילה במחובר ילפינן (במעילה יח) 'חטא-חטא' מתרומה, שכשם שהתרומה ניטלת רק בתלוש ולא במחובר כך המעילה אינה אלא בתלוש. והלא בתרומה לא תליא בשם הנכס אם הוא 'קרקע' או 'מטלטלין' אלא בתלוש ומחובר כשאר דיני איסור והתר [וגם לא דמי כמובן לחיוב תרו"מ התלוי בשם 'גידולי קרקע'], וא"כ לכאורה גם במעילה הדין תלוי בשם 'מחובר' ו'תלוש'.

אכן נראה שאין זו פירכא כלל, דהנה מבואר בסנהדרין (טו). שדין מעילה בשער העבד העומד ליגזו, תליא בפלוגתא דתנאי בענבים העומדות ליבצר אי חשיבי כקרקע או כמטלטלין [אלא שיש סברא מסוימת בשער דכל כמה דשבק ליה אשבוחי משבח]. והקשו התוס' הלא מעילה ילפינן מתרומה ולענין תרומה לא אמרינן כל העומד ליקצר כקצור דמי שהרי א"א להרים תרומה אלא מן התלוש ממש. ותיצרו דלענין זה לא ילפינן מתרומה דתמעול מעל ריבה כדדרשינן במעילה (יח:): לגבי כמה דברים. ופירש המאיר-לעולם (ה) ד'תמעול מעל' גילה שאין ההשוואה לתרומה השוואה גמורה, דבתרומה תליא ב'תלוש' ו'מחובר' הלכך אף דבר העומד ליתלש עדיין דינו כמחובר וכפי שנתבאר לעיל, ואילו במעילה תליא בשם 'קרקע' ו'מטלטלין'. הרי אם כן יוצא מפורש לפי"ז החילוק האמור, דשאני מעילה דתליא בחלות שם 'קרקע' אף בדבר תלוש, הלכך אין מעילה בבית כיון שהוא נכס של קרקע הגם שהוא 'תלוש ולבסוף חיברו' דחשיב כתלוש לשאר הלכות.

אלא שיש להעיר [וכבר עמד על כך הגר"מ סולוביצ'יק שם] מהסוגיא במעילה (כ) דמדמה הגמרא גדרי תלוש ומחובר במעילה ובע"ז, דאי נימא דאיכא מעילה בבית, כמו כן המשתחוה לבית אסרו. והרי לפי האמור אין הדברים תלויים, דלעולם י"ל שהבית נידון כ'תלוש' ורק לענין מעילה חשבינן ליה כ'קרקע' כבשאר דיני ממון [וכמו שנתבאר בשיטת הרמב"ם שמחלק לפי האמת בזה].

אך נראה דלא קשיא, שהשוואת הגמרא היא רק לחד גיסא, שאם מועלים בבית על כרחק שנאסר בע"ז, אבל לאידך גיסא יתכן לחלק שאין מועלים בבית כי דינו כקרקע ואעפי"כ ייאסר בע"ז. והך חילוק מוכרח בשיטת הרמב"ם דפסק דהמשתחוה לבית אסרו ואעפי"כ פסק דהדר בבית לא מעל, ותמהו עליו המפרשים מהגמרא במעילה שהשוותה הדינים, ובהכרח ס"ל לרמב"ם כהך חילוק שהשוואת הגמרא היא רק לחד גיסא. וטעמא דמלתא י"ל דלהרמב"ם חלות דין מעילה תלוי בשני תנאים, דבעינן גם שיהא 'תלוש' [כתרומה] וגם שיהא 'מטלטלין' [כדין גזילה בהדיות]. ועל כן אם ננקוט שמועלים בבית הרי על כרחק לומר שגם חשבו 'תלוש' וגם אינו 'קרקע' וזה מכריח שהמשתחוה לבית אסרו. אבל על הצד שאין מועלים בבית אין כל הוכחה לענין ע"ז, ד"ל שמושום היותו 'קרקע' אין מועלים, ולעולם חשיב כ'תלוש' לענין שאר הלכות.

ואיל"ה ק"מ מהא דמדמי הגמרא בסנהדרין דין מעילה בשער של עבד לדין ענבים העומדות ליבצר, דלר"מ דחשיבי כמטלטלין איכא מעילה בשער - והלא לפי האמור אין ראייה, דלעולם אימא לך דחשיבי כמטלטלין ואעפי"כ אין מועלים בו משום היותו 'מחובר', מידי דהוה אתרומה דתליא בדין 'מחובר' ואין מפרישים מהעומד ליבצר. הא לא קשיא, דהא בשער של עבד מיירי, והלא העבד חשיב 'תלוש' הגם שהוקש לקרקע, א"כ הרי מצד דין 'מחובר' א"א לפטרו ממעילה^ט, ורק מצד מה שהוקשו העבדים לקרקעות, על כן שפיר קאמר דכיון דכל העומד ליבצר

ט יל"ע דסו"ס אין בעבד מעילה [דהוקש לקרקע] ושוב ידון השער כ'מחובר' לדבר שאין בו מעילה, וכציפורן המחוברת לבהמה דדינה כ'מחובר' ופסולה הגם שהבהמה תלושה. ויל' דדוקא בשחיטה שם 'מחובר' לבד פוסל, דלאו דומיא דמאכלת הוא, אבל גבי מעילה שם 'מחובר' גרידא אינו מפקיע, רק משום שחל על המחובר דין הקרקע [וכמו בתרומה דפירות מחוברין אכתי אינם כלל 'אוכל' ולא משום עצם היותם בשם 'מחובר'] וכיון שכלפי דין הממון - שהוא איסור דין מעילה - העומד ליתלש נידון כמטלטלין, שוב גם דין 'מחובר' ליכא. ולפי"ז אף בענבים העומדות ליבצר יהא מעילה לר"מ. אכן יש לדחות דמחובר לקרקע שאני ממחובר לדבר שאין בו מעילה.

הרי ברור שאין קשר בין נידון מעילה בשער של עבד לשער של מת. אך אם נאמר שגדרי מעילה תלויים גם בתורת 'מחובר' ו'תלוש' וכנ"ל בדעת הרמב"ם, הלא לכאורה יש קשר בין הנידונים, ולא משמע כן בגמרא -

אבן נראה דבגמרא נזיר הוא נידון אחר, שהרי לא כל דבר המחובר למת מטמא כמת עצמו, וע"כ הנידון אינו אם השער 'מחובר' או 'תלוש' אלא אם נחשב הוא כגופו של מת אם לאו [ואינו ענין לפלוגתת התנאים ב'ענבים העומדות ליבצר' אי חשיבי הענבים כקרקע, דהתם הנידון הוא לענין שם הנכס וחשיבותו כאמור, ואילו הכא הוא נידון מסוים אם שער העומד ליגזז חשוב כגופו של אדם אם לאו].

עוד ציין הגרעק"א שם לגמרא בנדרים סה. ושם מבואר ששער אדם לא משתעבד לפרעון כתובה, דחשיב כמטלטלי דלא משתעבדי. ופירש הרא"ש משום דעומד ליגזז. והרי הכא בדיני ממונות מיירי, והרי זה דומה לגדרי 'קרקע' ו'מטלטלין' דגבי מעילה, ומה טעם לא הביאה הגמרא לקשר בין הנידונים.

אבן לענין גביית חוב י"ל שתלוי בסמיכות דעתו של המלוה, וכמו שכתבו התוס' (בסנהדרין טו). שאף לחכמים דענבים העומדות ליבצר חשובות כקרקע, מכל מקום בעל חוב אינו גובה מהם, והוכיחו כן מהסוגיא בכתובות (נא:); ופירשו מפני שתלוי בסמיכות דעתו של אדם, והרי יכולים להבריחם הלכך לא סמכא דעתיה ולא משתעבד. וא"כ מובן שאף גבי שעבוד השער לא תליא בנידון מעילה בשער של עבד, דלא סמכא דעתיה על השער העומד ליגזז.

והנה הטור (ח"מ צה) הביא שהרא"ש פסק כחכמים שדינם כקרקע, ומ"מ בע"ח לא גבי, והיינו מטעם הנ"ל שאף חכמים מודים משום דלא סמכא דעתיה. אכן בדעת הרא"ש י"ל עוד עפ"י התומים (שם סק"ג) בשיטתו, שהקשה סתירה בדברי הרא"ש, שהגם שפסק כחכמים דענבים העומדות ליבצר כקרקע דמו, פסק (ב"ב קלה) גבי אב שהקנה קרקע לבנו, גוף מחיים ופירות לאחר מיתה, שהפירות העומדים ליבצר דינם כמטלטלי ולא זכה בהם הבן מחיים אלא מתחלקים לכל היורשים. וחידש התומים בדעת הרא"ש שאמנם הנך פירות לאו מטלטלין נינהו אבל גם אינם כקרקע, הלכך לענין אונאה ושבועה דבעינן 'מטלטלין' דוקא - אין הפירות הגמורים בכלל, מאידך לענין מתנת 'קרקע' של האב - הפירות הללו אינם בכלל קרקע. ועל דרך זו יש לומר בדעת הרא"ש למה אין גובים ממשועבדים, משום דסו"ס אינם בכלל 'קרקעות' [ויש להאריך עוד בזה, גם כלפי ההבחנה בין 'תלוש' ל'מחובר'].

אלא שלפי"ז אכתי לא נתיישב הדקדוק הנ"ל מ'חמש מדות בכלי חרס' - שלכאורה אין זה ענין כלל לתורת 'כלי'. וגם קושית התוס' על פרש"י במקומה עומדת, דמבואר בהך סוגיא דאף בכלי חרס בעינן נקיבה. ויש לומר דקושיא חדא מיתרצא בחברתה שאמנם לענין מצוות התלויות בארץ דתליא בשם 'גידולי קרקע' - הכל תלוי ביניקה ולא בביטול שם 'כלי'. אלא שנתבאר לעיל בשיטת הרמב"ם שעציץ נקוב המונח ע"ג יתדות חשיב תלוש, דהיניקה רק משויא 'גידולי קרקע' אבל לא תורת 'מחובר' לענין שבת ולענין הכשר טומאה. אכן הלא שיטת רש"י בשבת (פא) ובשאר מקומות שעציץ שע"ג יתדות חשיב מחובר לענין שבת ולענין הכשר טומאה, ומאי טעמא - אך נראה שלזה מודה רש"י דלא סגי ביניקה אלא בעינן לביטול תורת כלי מהעציץ, להחשיב את הצמח והעפר כ'מחובר'. וא"כ הרי מובן דכיון דמימרא ד'חמש מדות' לא בעינן חיוב תו"מ מיירי אלא בהכשר זרעים, ולזה הלא בעינן תורת 'מחובר' הלכך לא סגי ביניקה לבדה אלא בביטול כלי (ע' חדושי הגרא"ל ח"א לח).

והוכחה גדולה לזה מדברי הרמב"ן (בגטין כא) שהביא להוכיח דכלי חרס צריך נקיבה - דלא כפרש"י - מהא דאמרין כתבו על חרס של עציץ נקוב ונתנו לה כשר, ומשמע שאם אינו נקוב פסול. והביא שיש מתרצים שרק לענין תו"מ וביכורים כתב רש"י שאין צריך נקב שע"י שיונק ומפריח מריח האדמה חייב במעשרות וראוי לקרוא עליו 'מן האדמה' שהרי יש לו אדמה בעציץ ואדמה מלמטה, אבל אינו מחובר עד שיהא נקוב. והרי זהו החילוק האמור, בין גדרי חיוב מצוות התלויות בארץ דתלו ב'גידולי קרקע' לדין הגט דתלי ב'מחובר'.

[והנה מלבד גדר 'מחובר', יש אליבא דר"ש (בשבת צה) גדר נוסף שטהרת זרעים תלויה בשם 'זרע זרוע' ולא בגדר 'מחובר'. ובאפיק"י (ח"ב מג) דן שגם חכמים מודים לגדר זה. ואכ"מ].

ויש לראות הבחנה נוספת. בסוגיא בגטין (לט.), בנידון מעילה בשער של עבד העומד ליגזז, ציין רעק"א (בגליון הש"ס) לנזיר נא. והנה שם בעי חזקיה בשער המת העומד ליגזז אם מטמא כמת אם לאו (כפירוש התוס'). וי"מ לענין דין רקב). ומכך שהגמרא לא קישרה הנידונים לתלותן זב"ז, משמע שהם שני ענינים שונים. והנה אי נימא שגדרי מעילה תלויים רק בשם 'מקרקעי' ו'מטלטלי'

יא אף דאבני הר שניידלדלו חשיבי תלושים ואמאי עפר שבעציץ חשוב מחובר - י"ל דע"י יניקת הצמח חשיב העפר טפל לאדמה, ולפי"ז הגמ' דכתבו על חרס של עציץ מיירי רק כשיש צמח בעציץ. או שמא יש לחלק בין אבן לאדמה [דכיון דאדמה עשויה לגדל בה והיניקה משותפת לה ולקרקע, חשיבא האדמה כקרקע והגם שאינה מחוברת]. ונפ"מ למשתחוה לעפר תלוש אם אסרו.

